

Gender gelijkheid in Latijns-Amerikaanse steden

AUTEUR Carolina Mojica

FOTOGRAFIE Jesús Gorriti, Ryan Drake-Stoker

VERTALER Yvonne Rijpers

Gender gelijkheid in stedelijke ontwikkeling gaat over het promoten van steden die zowel mannen als vrouwen in gelijke mate aanspreken. Wat zijn de recente kenmerken en bijdragen op dit gebied in Latijns-Amerikaanse steden?

Het is bekend dat onze huidige steden georganiseerd zijn rondom de economische distributie van activiteiten, gedomineerd door het model van de 20ste eeuw, waar werk en huisvesting ruimtelijk van elkaar gescheiden werden gehouden.

Sinds die tijd hebben sociologen, geografen, architecten en specialisten van verschillende vakgebieden gewezen op de complexe en verschillende relaties van vrouwen op deze plekken, met name wanneer hun activiteiten te maken hebben met hun rolmodel, voornamelijk het in stand houden van de bevolking (voortplanting).

Angelsaksische specialisten hebben een historie van onderzoek naar deze kwestie en zijn een referentiepunt geworden in dit veld. In patriarchale economieën zoals die in Latijns-Amerika worden de behoeften en belangen van vrouwen op een conventionele manier onderdrukt in beleid, planning en onderzoek. Studenten die begaan zijn met gender en stedelijke ontwikkeling zijn, op basis van de Angelsaksische bijdrage, in de vroege jaren '80 begonnen met

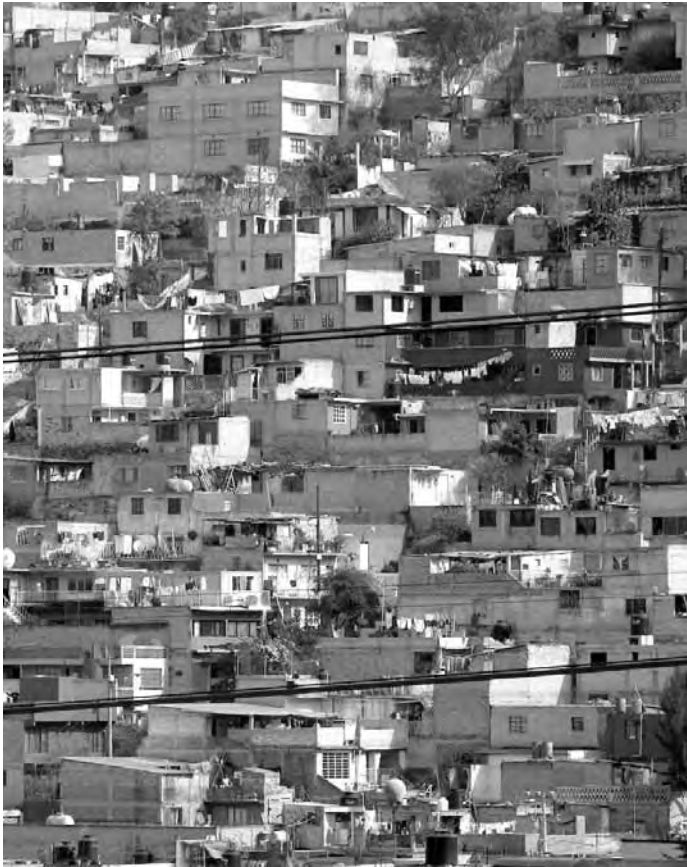
In patriarchale economieën zoals die in Latijns-Amerika worden de behoeften en belangen van vrouwen op een conventionele manier onderdrukt in beleid, planning en onderzoek

onderzoek om dit in de context van de plaatselijke realiteit te zetten. Langzaam maar zeker groeiden hun bijdragen, die aantonen dat de verschillende manieren van het belichamen van gender zijn samengesteld uit bepaalde geografische contexten. Dus... wat zijn de recente kenmerken en bijdragen op dit gebied in Latijns-Amerikaanse steden?

Integratie van gender

De institutionalisering van gender in beleid was de beste manier om de implementatie van de afspraken die in de Wereldconferentie van Vrouwen en de Millennium Ontwikkelingsdoelen zijn gepromoot door de Verenigde Naties te verzekeren. Deze vormden een institutioneel framework voor operationele activiteiten op het gebied van vrouwen en ontwikkeling in Latijns-Amerikaanse landen. Om deze internationale afspraken om gender gelijkheid in de regio uit te voeren, hebben overheden een juridisch framework geïmplementeerd en in de jaren negentig het Nationaal Vrouweninstituut opgericht.

Voor wat betreft de stedelijke ontwikkeling hebben de Verenigde Naties Conferentie over 'Human Settlements' (Habitat I en II) en het 'Europees handvest voor vrouwen in de stad' de basis voor de latere 'Wereld handvest voor vrouwen in de stad' gelegd die is gepresenteerd op het World Urban Forum in Barcelona 2004. Dit handvest werd geleid door het Latijns-Amerikaanse 'Habitat Netwerk' en werd een referentiepunt voor de regio. In dit handvest was de rol van het netwerk cruciaal in het incorporeren van twee aspecten: i) een democratisch gebiedsmanagement waarbij participatie van vrouwen fundamenteel moet zijn in het bepalen van stedelijke politiek en beslissingen in locale overheden en ii) sustainable steden; waarbij het recht van vrouwen op landbezit en gelijke toegang tot stedelijke kansen wordt gedefinieerd, evenals de implementatie van veilig transport dat beantwoordt aan hun behoeften op het gebied van mobiliteit en het recht op veilige steden. Daardoor kwam gender gelijkheid in stedelijke ontwikkeling ook op de agenda van de Nationale en/of Lokale Vrouwen Instituten. Deze benadering stond nu zij aan zij met de opvatting van de Grassroots Feminist

Organisation, de NGO's en studenten die al lang bezig waren met het promoten van gender gelijkheid – het resultaat van een bijeenkomst van al deze actoren heeft geleid tot interessante en vruchtbare projecten in de regio. Hieronder wat voorbeelden.

Ontwikkelen van gender statistieken

Gender-gevoelige indicatoren en andere metingen van verandering bleken een eerste stap om instituties aan te spreken op hun commitment naar gender en het mogelijk maken van betere planning en acties die nodig waren voor instituties en de wetenschappelijke wereld. In de Latijns-Amerikaanse context was er een gebrek aan seksespecifieke data op alle gebieden, zowel op regionaal en lokaal niveau, evenals schaarse informatie op specifieke geografische schalen. Echter, tien jaar na de vaststelling van het Beijing Platform for Action, hebben Latijns-Amerikaanse landen significante vooruitgang geboekt in de verzameling, analyse en het gebruik van gender indicatoren, hoewel er nog steeds gebreken en tekortkomingen in de landen zijn. In 2005 hadden alleen Chili, Costa Rica, Mexico, Nicaragua, Panama, Dominicaanse Republiek en Uruguay een onafhankelijk systeem van periodieke en vergelijkende gender statistieken, terwijl gender indicatoren onder de autoriteit van de nationale bewegingen voor de vooruitgang van vrouwen in Brazilië, Argentinië en Ecuador nog steeds niet bestaan en het aantal gender indicatoren berekend door de nationale instituten van Bolivia en Peru is constant aan het mislukken.

De hoofdindicatoren die in de regio zijn ontwikkeld, tonen aan dat gender ongelijkheid voorkomt op het gebied van bevolking, vruchtbaarheid, huishouden en familie, onderwijs, gezondheid, participatie, geweld, inkomen en armoede, onbetaald werk en het gebruik van tijd. Een goed voorbeeld van een gender indicator systeem is het model

project dat in Mexico is geïmplementeerd in 2007, als middel voor stedelijke ontwikkeling. Het project, Geografisch Informatie Systeem van Gender Statistieken, voorziet het nationale instituut (INEGI), dat samen met het Geo Onderzoekscentrum (Centre Geo) dat verantwoordelijk was voor het ontwikkelen van deze tool als een taak van de Kamer van Afgevaardigden (LX Legislatura de la Cámara de Diputados) van informatie.

Het model genereert de indicatoren en faciliteert de harmonisatie tussen de nationale, regionale en lokale niveaus door het in kaart brengen van de metingen en het is opengesteld voor consultatie op internet. Ondanks de regionale ongelijkheden vinden de Economische Commissie van Latijns-Amerika en het Caribische gebied dat er vooruitgang is geboekt op gebieden zoals het gebruik van vergelijkbare bronnen, het incorporeren van gender in de mainstream statistische agenda en de groeiende vraag van gebruikers van gender statistiek vanuit verschillende overheidssectoren. Echter, empowerment/zelfverwezenlijking en gender geweld zijn twee van de grote thema's die moeten worden opgenomen in de regio's op alle niveaus.

Leven in veilige steden

Feministische onderzoekers in de planning en geografies hebben de angst van vrouwen voor criminaliteit en geweld in verband gebracht met stedelijke ontwikkeling, met het argument dat de angst voor criminaliteit echt is en echte consequenties heeft voor vrouwen en daarmee als een mechanisme van sociale controle werkt dat bijdraagt aan systematische gender discriminatie door het belemmeren van het gebruik van openbare ruimte en recreatie faciliteiten door vrouwen. Deze onderzoekers zijn ook begonnen met empirisch onderzoek naar de relatie tussen angst van vrouwen voor criminaliteit en het vermijden van specifieke stedelijke plekken. Ze vonden dat vrouwen tweemaal zoveel kans liepen dan mannen om zich onveilig te voelen en dat terwijl

Door het geweld en de onzekerheid in steden is stedelijke veiligheid de focus geworden voor het vrouwelijke politieke activisme in steden zoals Londen, Montreal en Toronto

mannen meer risico lopen om slachtoffer te worden van criminaliteit in de publieke ruimte. Door het geweld en de onzekerheid in steden is stedelijke veiligheid de focus geworden voor het vrouwelijke politieke activisme in steden zoals Londen, Montreal en Toronto. In deze en andere steden, werkten vrouwen samen met de lokale overheden en burgerinitiatieven om de veiligheid van openbaar vervoer, woningen en openbare ruimte te verbeteren en die meer te laten beantwoorden aan de behoeften van vrouwen en kinderen. Deze ervaringen werden de basis voor het project 'Safe cities: violence against women and public politics' door UNIFEM – United Nations Development fund for Women in Zuid-Afrika, ondersteund door de Spanish Agency for International Cooperation (AECI). Het programma is ontwikkeld in Colombia

(Bogota), Argentinië (Rosario) en Chili (Santiago). Dit is de eerste keer in de regio dat dergelijke strategieën voor veiligheid worden toegepast. Het project heeft 4 hoofddoelen: i) onderzoek en kennis vergaren over veiligheid en zekerheid, ii) het incorporeren van deze zienswijze in lokale en publieke agenda's, iii) strategieën in steden en, iv) het opbouwen van netwerken en feedback tussen participanten onderling. Het programma is momenteel in ontwikkeling en heeft continu activiteiten in de steden, zoals informatie bijeenkomsten in de ghetto's van Chili. Het programma zal zich ook uitbreiden naar Guatemala, Brazilië, El Salvador en Peru, ditmaal onder de naam 'Cities without violence against women, safe cities for everyone'.

Veilig vervoer

In een stad met 9 miljoen inwoners (2005), is de Lokale Vrouwen Instututie van Mexico City een veiligheidsprogramma voor het openbaar vervoer gestart. Uit de gegevens bleek dat bijna een miljoen vrouwen een of meerdere typen geweld hadden ondergaan; daarvan was bijna de helft slachtoffer van seksueel geweld, en 65% van de vrouwen van geweld in de openbare ruimte. Het programma 'Reis veilig' begon met de bekendmaking in 2007 van de 'General Law for Women's access to a life free of violence'. In deze nieuwe wet werden geweld en seksueel misbruik voor het eerst erkend als misdrijven. Daarna volgde een campagne tegen seksuele intimidatie (Figuur 1) in het gehele openbaar vervoer en educatieve lessen voor alle werknemers van de overheid. Het programma, uniek in het land, droeg een strategie uit. Onder andere: exclusieve wagons voor vrouwen en kinderen in de metro

gedurende het spitsuur; meer politie vrouwen in de grote stations; een noodhulplijn; bewakingscamera's in de meest onveilige verbindingen die door het publiek waren benoemd; aandachtsgebieden; geluidssystemen en noodknoppen. De laatste fase zal worden gelanceerd als pilot project met onder andere een openbare bus voor vrouwen, oudere mensen en kinderen in een van de meest gerapporteerde gebieden van de stad.

Vrouwelijke architecten en planologen

In 2007 werd de wet van de gender gelijkheid goedgekeurd in Spanje. Deze stelde voor het eerst principes, criteria en mechanismen vast om gender gelijkheid nationaal te promoten. Alle departementen moeten hun budget opnemen, promoten en investeren in activiteiten die door deze nieuwe wet ondersteund worden. Het Spaanse ministerie van huisvesting begon met diverse strategieën, een daarvan was om een speciale editie van vrouwelijke architecten en planologen samen met universiteiten en professionele organisaties van architecten in de Zesde Biennale BIAU Lissabon 2008 op te nemen, onder de naam 'Ramen wijd open naar de wereld'. Voor de eerste keer in tien jaar, nam de Latijns-Amerikaanse Biennale van Architectuur en Urbanisme (BIAU) de deelname van architecten en planologen uit Latijns-Amerika en Spanje wiens werk het gender gelijkheids principe vertegenwoordigde op. 16 projecten werden geselecteerd voor de tentoonstelling. Er was een eerste prijs en 3 speciale nominaties: Casilda Barajas uit Mexico, Janette Sánchez uit Peru and Daniela Urrutia uit Uruguay. Hun werk ging respectievelijk om het ontwerpen en bouwen van gezondheidscentra met inheemse/autochtone bewoners; onderdak voor alleen-

staande moeders; en vrouwelijke ervaringen in hedendaagse steden. De eerste award was voor het Boliviaanse team, gecoördineerd door Marina Sturich, wiens project een innovatieve gender blik wierp op het herstellen van lokaal erfgoed. Door lokale tradities op waarde te schatten, ervan te leren en hun problemen te kennen, om daardoor samen alternatieven te ontwikkelen met de gehele samenleving, gebaseerd op landelijk(ruraal) toerisme. Er waren ook deelnemers van Spanje, Portugal, Puerto Rico, Argentinië, Colombia, Brazilië, Peru, Ecuador en Venezuela en de gemene deler van alle projecten in de tentoonstelling was een belangrijke richtlijn: samenwerken met de gemeenschap en hun sociale behoeften op lokaal niveau aandacht geven. Het bevorderen van de rol en participatie van vrouwen in stedelijke ontwikkeling is van vitaal belang in het creëren van redelijke steden zodat deze beter beantwoorden aan gender behoeften, in het bijzonder de verwachtingen van vrouwen, met name die vrouwen die in armoede leven in hoogstedelijke gebieden zoals Latijns-Amerika, met tweederde van de populatie die in steden leeft. Echter, er zijn andere sferen waar rekening mee moet worden gehouden gezien het werk dat er gedaan moet worden voor gender gelijkheid in steden, zoals onderzoek op gebieden als sociale woningbouw, lokale planning en ontwerp van wijken, en zelfverwerkelijking van vrouwen. Er wordt ook belangrijk werk gedaan van onderaf, gebaseerd op vrouwen groepen en burgerinitiatieven bij lokale ontwikkelingskwesties.

América Latina: un estado de la cuestión a partir de los casos de Brasil y Argentina. Documents D'anàlisi Geogràfica, 49, pp. 99-118.

Carolina Mojica (mojica.carolina@gmail.com) is geboren in Mexico City en PhD student op faculteit Geografie van de Complutense Universiteit te Madrid. Ze werkt momenteel aan een onderzoek bij de SEG groep aan de Universiteit Gent.

Literatuurselectie

- Escapa Garrachón, R. (2003). Mujeres, ciudadanas diagnóstico inicial. Barcelona: Red Urbal, Diputació Barcelona.
- Falú, A., & Segovia, O. (Eds.) (2007). Ciudades para convivir: sin violencias hacia las mujeres. Santiago, Chile: Ediciones Sur.
- Levy, C. (2003). Ciudad y género. Una ciudad más justa: el género y la planificación. In: La ciudad inclusiva. Santiago, Chile: CEPAL, Cooperazione Italiana.
- Mojica Segovia, Carolina (2008). Presentación del libro Mujeres Arquitectas y Urbanistas Iberoamericas: Madrid, Ministerio de Vivienda de España.
- McDowell, L. (2000). Género, identidad y lugar: un estudio de las geografías feministas. Madrid: Ediciones Cátedra.
- Nagar, R., Lawson Vicky, McDowell, L., & Hanson, S. (2002). Locating Globalization: Feminist (re) readings of the subjects and spaces of globalization, *Economic Geography*, 78, nr. 3, pp. 257-284.
- Nelson, L., & Seager, J. (Eds.) (2004). A companion to Feminist Geography. London: Wiley-Blackwell.
- Sabaté Martínez, A., Castela López, M., Díaz Muñoz, M. D. L. Á., Gago García, C., Rodríguez Moya, J. M., & Serrano Cambroner, M. (2007). Hacia un sistema de indicadores de género en España: un análisis territorial. Madrid: Ministerio de Igualdad.
- Sánchez de Madariaga, I. (2004). Urbanismo con perspectiva de género. Andalucía: Instituto Andaluz de la Mujer.
- Veleda da Silva, S. M., & Lan, D. (2007). Estudios de geografía del género en